

Nr 6.

Av herr **Lindskog m. fl.**, *angående löne reglering för såväl manliga som kvinnliga lärare vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna.*

Då löneförhållandena för lärarkårerna vid de allmänna läroverken och folkskolorna av 1937 års riksdag blivit reglerade samt utredning föreligger rörande löne reglering för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och högre folkskolor, synes lönefrågan för en lärarkår, vars löneförhållanden av Kungl. Maj:t i fråga om dess kvinnliga medlemmar reglerats i anslutning till lönerna för ämneslärarinnor vid de allmänna läroverken, och som sedan år 1918 väntar på en omreglering av sina löner, nämligen lärarna vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, av statsmakterna böra upptagas till prövning.

De statsunderstödda enskilda läroanstalterna fingo genom beslut av 1909 års riksdag sina avlöningsförhållanden reglerade i vad avser den kvinnliga delen av lärarpersonalen. Genom nådiga kungörelsen den 29 oktober 1909 förutsattes nämligen såsom villkor för erhållande av statsbidrag, att den kvinnliga lärarpersonalen skall avlönas efter fastställda grunder. Föreståndarinna, ämneslärarinna med full tjänstgöring ävensom övningslärarinna och timlärarinna tillförsäkras viss minimilön. Föreståndarinna och ämneslärarinna, ävensom under vissa förutsättningar övningslärarinna, erhålla ålderstillägg. Från staten utgå bidrag till grundlönen för ämneslärarinna med så kallad högre kompetens samt till ålderstilläggen åt föreståndarinna samt ämnes- och övningslärarinna.

Av 1910 års riksdag fattades beslut om ifrågavarande lärarinnors pensionering. För detta ändamål upprättades lärarinnornas pensionsanstalt, och stadgar utfärdades för denna genom nådiga kungörelsen den 23 december 1910. Slutligen upprättades år 1913 de enskilda läroanstalternas vikariatskassa för att möjliggöra, att lärarinna vid sjukdom skulle få bibehålla viss del av sin lön. Från vikariatskassan, som erhåller bidrag från staten och de enskilda läroanstalterna, utgå bidrag till vikariens avlöning.

Genom statsmakternas försorg och med deras ekonomiska stöd hava sålunda de kvinnliga lärarna vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna tillförsäkrats några av de förmåner, som tillkomma lärarpersonalen vid statens egna läroanstalter, nämligen reglerade löner, pensionsförmåner samt garanterad lön under sjukdom.

Då under krigsåren krigstidshjälp och dyrtidstillägg beviljades statstjänarna och således även lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, beviljade riksdagen dylik hjälp likaledes åt lärarpersonalen vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, varvid ifrågavarande hjälp icke begränsades till lärarinnorna utan utgick jämväl till manliga lärare.

Sedan Kungl. Maj:t den 5 juli 1912 tillsatt en utredningsnämnd med uppdrag att efter verkställd utredning framlägga förslag till ny löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid allmänna läroverk, folkskoleseminarier samt folk- och småskolor, uppdrog Kungl. Maj:t den 10 oktober 1913 i anslutning till en av centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen den 5 juni 1913 gjord framställning åt lärarlönenämnden att, sedan den slutfört det arbete, som då var den anförtrött, verkställa utredning av löneförhållandena jämväl vid statsunderstödda enskilda läroanstalter och framlägga förslag härutinnan. Den 31 maj 1918 avgav lärarlönenämnden sitt betänkande innehållande utredning och förslag angående:

1) avlöning av lärarpersonalen vid högre flickskolor, enskilda mellanskolor, högre goss- och samskolor, enskilda högre lärarinne-seminarier, privata kvinnliga folkskoleseminarier och högre lärarinne-seminariets hushållsskola;

2) statsbidrag till nämnda läroanstalter;

3) reglemente för privatläroverkens pensionskassa;

4) reglemente för privatläroverkens vikariatskassa;

5) lönetursrätt vid övergång från statsunderstött privatläroverk till statsanstalt, kommunal mellanskola eller högre folkskola.

Proposition i ärendet blev emellertid icke till riksdagen avgiven och de enskilda läroanstalternas lärarkår väntar alltjämt på den i utsikt ställda regleringen av sina löneförhållanden. Då emellertid 1918 års riksdag genomförde en lönereglering för statsläroverkens lärare med avsevärda löneförhöjningar, och då lönen för lärarinna vid statsunderstödd enskild läroanstalt tidigare faststälts i överensstämmelse med för lärarinna vid statsläroverk gällande lön, beviljade riksdagen år 1919 en avsevärd höjning av den tillfälliga löneförbättringen för samtliga såväl manliga som kvinnliga lärare vid de enskilda läroanstalterna. Denna utgick för föreståndare, manlig och kvinnlig, manlig ämneslärare och kvinnlig ämneslärare med s. k. högre kompetens med 1.500 kronor, för ämneslärarinna med s. k. lägre kompetens med 1.200 kronor per år, till manlig timplärare vid flickskola 60 kronor per veckotimme, till kvinnlig timplärare 50 kronor per veckotimme samt till manlig och kvinnlig övningslärare 40 kronor per veckotimme. För manlig föreståndare och ämneslärare nedsattes den tillfälliga löneförbättringen år 1925 till 1.000 à 900 kronor.

Slutligen utgår enligt 1920 års riksdags beslut dyrtidstillägg av statsmedel till samtliga lärare vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna. Detta utgår i enlighet med bestämmelserna i nådiga kungörelsen den 22 juni 1923 på två tredjedelar av det för resp. tjänst bestämda lönebeloppet, tillfällig löneförbättring däri inberäknat. I fråga om de manliga lärarna, vilkas löner icke av staten reglerats, utgår dyrtidstillägget på två tredjedelar av det belopp, som motsvarar medeltalet av de löner som för tjänsten i fråga utgått under åren 1913—1915, och den tillfälliga löneförbättring, som utgår av statsmedel. Dyrtidstillägget beräknas efter i huvudsak samma grunder som för statstjänare vid icke reglerade verk.

Då löneförhållandena för här ifrågavarande lärare år 1909 reglerades, utgick man ifrån att den för ämneslärarinna vid enskild läroanstalt fastställda lönen skulle vara lika med den lön, som tillkom ämneslärarinna vid statsläroverk. Såsom av det ovan anförda framgår, hava statsmakterna även sedermera, då lönerna för statsläroverkens lärare höjts, i regeln beslutat förhöjning för de enskilda läroanstalternas lärare. Emellertid har den tidigare rådande likställigheten i fråga om löneförmåner rubbats dels genom den år 1919 beslutade tillfälliga löneförbättringen för lärarna vid statsläroverken, dels genom den år 1929 beviljade provisoriska avlöningsförbättringen för dessa lärare, ävensom på grund därav, att dyrtidstillägget till de enskilda läroanstalternas lärare utgår endast på två tredjedelar av lönen.

Då genom den av 1927 års riksdag fastslagna organisationen av det högre undervisningsväsendet de statsunderstödda enskilda läroanstalterna vid sidan av de statliga och kommunala utgöra en integrerande del av vårt lands undervisningsväsende, synes det stå i full överensstämmelse med statsmakternas tidigare ställning till och åtgärder i fråga om det enskilda skolväsendet, att i sammanhang med en löne reglering för lärarpersonalen vid de statliga och kommunala undervisningsanstalterna jämväl ifrågavarande skolors avlöningsförhållanden bliva föremål för förnyad utredning och att åtgärder vidtagas för återställande av den tidigare rådande överensstämmelsen mellan statsläroverkens och de enskilda läroanstalternas löner.

Det synes emellertid önskvärt, såväl ur statens som skolornas synpunkt, att en löne reglering komme att omfatta även de manliga lärarna. Det torde nämligen knappast kunna anföras bärande skäl, varför statens omsorger i detta avseende skulle inskränka sig till de kvinnliga lärarna. Dessa äro visserligen vid ifrågavarande skolor, som till sitt övervägande flertal äro flickskolor, i avgjord majoritet, men detta förhållande torde icke anses vara skäl nog för att helt åsidosätta de manliga lärarnas intressen. De manliga lärarnas antal är dock avsevärt och uppgick höstterminen 1935 vid de statsunderstödda en-

skilda läroanstalter, som äro i verksamhet även under innevarande läsår, till 449, varav 107 rektorer och ämneslärare med full tjänstgöring, 283 timlärare och 59 övningslärare.

Såsom skäl för att vid 1909 års löneroglering för de statsunderstödda enskilda läroanstalterna de manliga lärarna ej kommo i betraktande anfördes bl. a., att dessa icke med avseende å löneförhållandena vore i behov av statens skydd i samma grad som lärarinnorna och att tiden icke vore inne att reglera ifrågavarande lärares avlöningsförhållanden, varförutom en löneroglering skulle nödvändiggöra en avsevärd ökning av statsanslaget för ifrågavarande ändamål. Lärarlönenämnden framhöll i sitt betänkande den 31 maj 1918, att en manlig lärare vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna vore ogynnsammare ställd i avlöningshänseende än statsläroverkens lärare och att därför till nackdel för ifrågavarande läroanstalter lärarna lämna tjänsten redan efter en kortare tids tjänstgöring, vadan dessa skolor på grund av alltför täta ombyten komme att sakna en stam av manliga lärare. Nämnden ansåg, att det rent av skulle vara till fördel för statsläroverken, om förbindelsen med de privata skolorna förmedlades av lärare, som hunnit bli tillräckligt förtrogna med dessa skolors organisation och arbetssätt. Därför kunde och borde åtskilligt göras för att bereda de manliga lärarna vid privatläroverken en viss ekonomisk trygghet. Då emellertid en reglering av de manliga lärarnas löner icke kunde genomföras utan att kostnaderna härför helt eller till allra största delen lades på staten, ansåg nämnden, att lösningen av frågan om lönerogleringen borde anstå, men föreslog i andra avseenden åtgärder, som i betydande grad skulle komma att förbättra deras ställning, såsom delaktighet i pensions- och vikariatskassor, statsbidrag till ålderstillägg samt fyllnadspension för lärare, som efter längre tids tjänstgöring vid enskild läroanstalt överginge till statligt eller kommunalt läroverk.

Den sålunda gång på gång uppskjutna frågan om löneroglering för de manliga lärarna synes emellertid hava kommit i ett annat läge bland annat genom de ökade anslag, som från och med år 1919 utgått till dessa lärare i form av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg. Med hänsyn till dessa anslag, som ådagalägga statens förpliktelser även mot de manliga lärarna, synes det rimligt, att dessa lärares löneförhållanden över huvud genom statsmakternas försorg ordnas i likhet med övriga lärares vid ifrågavarande undervisningsanstalter. I detta sammanhang torde böra framhållas, att avsaknaden av lönebestämmelser för de manliga lärarna medfört svårigheter, då det gällt bland annat beräkningen av dyrtidstillägget, varför Kungl. Maj:t funnit nödvändigt att genom nådiga kungörelsen den 22 juni 1928 vidtaga reglerande åtgärder i berörda avseende.

I sammanhang med en reglering av de manliga lärarnas löneför-

hållanden torde även, såsom ovannämnda proposition till 1909 års riksdag och lärarlönenämnden i sitt betänkande förutsätta, till omprövning böra upptagas en förändring av grunderna för statsbidrag till dessa lärare i huvudsaklig överensstämmelse med dem, som komma att fastställas för kvinnliga lärare. Ävenledes böra de av lärarlönenämnden föreslagna anordningarna för denna lärarpersonals pensionering och avlöning under sjukdom förverkligas. Ett första steg till pensionsfrågans lösning har tagits i det dåvarande byråchefen i Kungl. skolöverstyrelsen fil. doktorn E. Göransson den 28 juni 1929 tillkallades att såsom sakkunnig inom ecklesiastikdepartementet verkställda utredning i frågan, och den 13 aug. 1930 framlades utredning om beredande av pensionsrätt för manlig lärarpersonal vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. Något förslag i denna fråga har emellertid icke av Kungl. Maj:t framlagts.

Vi få alltså hemställa,

att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till nästa riksdag rörande lönereglering för såväl manliga som kvinnliga lärare vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna.

Stockholm i januari 1938.

Cl. Lindskog.

R. Lundqvist.

Bj. Holmgren.

Ebon Andersson.

G. Arnemark.

Åke Holmbäck.
